

Tietoperustahuolia ja käsitevälineitä

Juha Kämäräinen, Erja Moore, Ilkka Mönkkönen & Jarmo Saarti

Opinnäytetyön tiedonmuodostus ja korkeakoulumaisuuden vaatimus

- ▶ Ammattikorkeakoulun toimintaa jäsentää klas-
sinen jännite käytännön ja teorian välillä yhdis-
tyneenä korkeakoulumaisuuden tavoitteeseen.
- ▶ AMK:n tulostavoite ohjaa opinnäytetyötoimintaa.
- ▶ Korkeakoulumaisuutta tuotetaan lanseeraamalla
omia, yliopistodiskurssista hieman eroavia sanoja
ja käsitteitä, uuskieltä.
- ▶ **Tietoperusta** on hyvä esimerkki.

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä on tutkittu kasvatustieteen ehdoilla

- ▶ Ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä on tutkittu useissa väitöstudiumuksissa.
- ▶ Ydinkäsitteet ja metodit on valittu kasvatustieteen ja -filosofian piiristä, joskus kielitieteestä.
- ▶ Opinnäytetyö on yleensä jätetty määrittelemättä.
- ▶ On oletettu, että tarkastelun kohdetta ei tarvitse määritellä, kun a) sitä työstetään tutkimuksessa ja b) tutkimuksen lukijat (=opettajat) tuntevat sen.

Opinnäytetyön käsitteitä on tuotettu oppaissa ja kehittämishankkeissa

- ▶ Ydintoimijoiden (opiskelija, ohjaaja, toimeksiantaja) *käsitykset* ja niillä teoriointi ovat olleet tutkimuksen keskiössä. Tulokset eivät avaudu toimijoille ohjeiksi.
- ▶ Tutkimus ei siis kykene tuottamaan soveltavia käsitteitä ja normeja. Tehtävä on annettu oppaille ja kehittämishankkeille sekä delegoitu opiskelijoille.
- ▶ Tutkimuksessa ja käsitetyössä ovat jääneet sivuosaan *tiedon käyttö* ja *tiedon kriteerit* sekä opinnäytetyötoiminnan *systeminen tarkastelu*.

Opinnäytetyötoiminnan systeemistä tarkastelua

- ▶ I Opinnäytetyötoiminta on tekemistä, teettämistä ja tukemista. Siinä vaikuttavat siis useat toimintajärjestelmät.
 - ▶ (tausta: kehittävä työntutkimus, Yrjö Engeström)
- ▶ II Opinnäytetyö on kone, elämäntapahtuma sekä traditioihin liittymistä. Siinä on siis erilaisia systeemioletuksia ja niiden tuomia ominaisuuksia.
 - ▶ (tausta: systeemimallit, Jaana Porra, Ernst Mayr)

Systeminen tarkastelu I: tekeminen, teettäminen & tukeminen

- ▶ Kehittävä työntutkimus on jakanut toiminnan kolmeen lohkoon: kohdetoimintaan, keskustoitintaan ja välineitä tuottavaan toimintaan.
- ▶ Sovellus opinnäytetyötoimintaan:
 - ▶ Tekeminen = kohdetoiminta, tekijälle ainutkertainen
 - ▶ Teettäminen = keskustoitinta, organisaatiolle jatkuva rutiinisykli, joka tuottaa rahoitusta ja kontakteja
 - ▶ Tukeminen = ohjaussessioita (neuvot eli ajattelun välineet) ja kehityspyrähdymiä (oppaat, normit etc.), AMK-instituution uusintamista (ja kritiikkiä)

Systeminen tarkastelu II: kone, elämäntapahtuma ja traditioihin liittyminen

- ▶ Jaana Porra esittää tietojenkäsittelytieteen väitöskirjassaan (Jyväskylä 1996) systeemien kolmijaon: konemaiset systeemit, ihmisyyys ja näitä yhdistävät koloniarakenteet.
- ▶ Opinnäytetyötoiminnassa on kaikkien näiden piirteitä. Esim. lähdeviittaus toimii konemaisena rakenteena, näkökulman löytäminen on elämäntapahtuma, opinnäytteet liittyvät eri traditioihin.

Tietoperustan käsite systeemianalyysin kohteena

- ▶ Tietoperusta voidaan käsittää opinnäytetyötoiminnassa eri systeemilähtökohdista.
- ▶ Käsite on ”keksitty” tukemistoiminnassa korvaamaan hankala *teoreettinen viitekehys* (ks. Laadun tekijät).
- ▶ Teettämistoimintaa ei kiinnosta, miten käsitettä käytetään (vapautettu lähteisiin sitomisesta).
- ▶ Tekemistoiminnassa opiskelijat käyttävät käsitettä eri merkityksissä ilman tukea muista opinnäytetyötoiminnan lohkoista eli toimintajärjestelmistä.

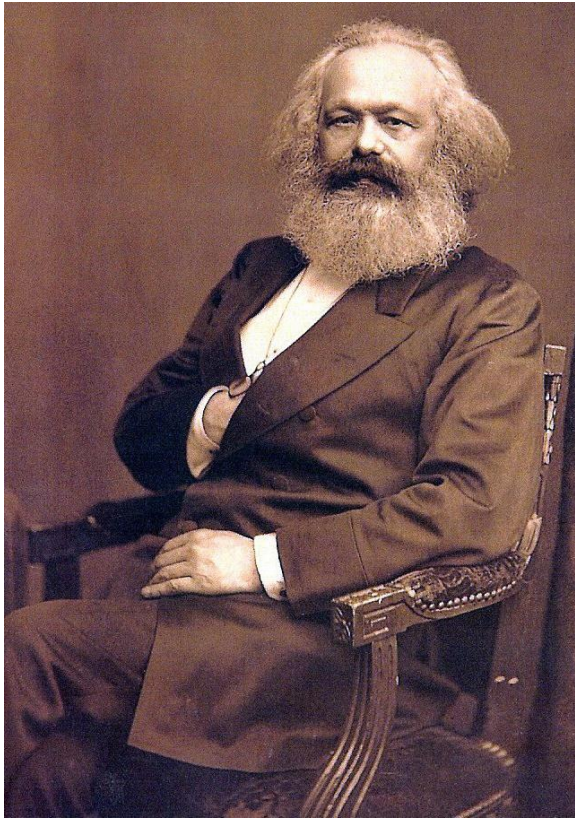
Unohdettu tausta ja ”uusperinne”

- ▶ Hanna Hyttinen ”vapautti” väitöskirjassaan (1999) tietoperusta-termin käytön. Käsite voidaan nostaa jopa nimekkeeseen ilman kunnon määritelmää. Määrittelemättömyyden perinne levisi hoitoalalle ja laajeni Opinnäytetyön laadun tekijät -suosituksen myötä myös muille amk:n koulutusaloille.
- ▶ Samalla tietoperusta-termin tausta osana marxilaista tietokäsitystä unohdettiin. Tietoperusta onkin ammattikorkeakoulun keksintö... *i-i-innovaatio!*

Esimerkkejä tietoperustan käsitteen tulkinnnoista opinnäytetöissä

- ▶ Theseuksessa oli jo loppuvuodesta 2013 noin 2300 tietoperustamainintaa. Opinnäytteen tiivistelmään tietoperusta on nostettu yli 300 kertaa ja nimekkeeseen ainakin kolme kertaa.
- ▶ Tietoperustalle annetaan eritasoisia tulkintoja
 - ▶ Suunnilleen teoreettisen viitekehyksen synonyymi (ilman *pahaa* sanaa)
 - ▶ Lähteet kokonaisuutena tai jopa yksittäinen lähde = tietoperusta
 - ▶ Käyttö merkityksessä ”[henkilön] tiedot aiheesta X” (käsiksi pääsyn ongelma?)
 - ▶ Vahvalla paikalla työn nimenä / teemana / kohteena / tavoitteena
- ▶ Yhteistä näille on, että tietoperusta-termin viittaamaa käsitettä ei tarvitse perustella lähteillä tai argumenteilla vaan termi on heti valmis käyttöön.

Tietoperustan ”perusta”

Karl Marx. (Kuva: John Jabez Edwin Mayall, käyttöoikeus: PD, lähde: [Wikimedia Commons](#))

- ▶ Termi on Yrjö Engeströmin ryhmineen soveltama Karl Marxin materialismin perusajatuksista:
- ▶ Yhteiskunnan ylärakenne on materiaalisen *perustan* määräämä.
- ▶ Siis myös tiedonmuodostus on materiaalista ja kollektiivista.
- ▶ Hanna Hyttinen lainasi termin teoksesta *Perustietoa opetuksesta* (1982). Termi esiintyy lähteessä kerran ja on nimekkeen parafraasi.

Tietoperusta huolenaiheena I

- ▶ Tietoperustan käsitteen epämääräisyys kertoo ammattikorkeakoulun puutteista tietokäsitystensä tuottamisessa ja artikuloimisessa. Ei *aikuisten oikeesti* korkeakoulu...
- ▶ Ei ole ratkaistu, ”kenen asia” tietokäsitysten ja -käsitteiden työstäminen ammattikorkeakoulussa on.
- ▶ Niinpä netti on täyttänyt avoimeksi jätetyn tilan:
 - ▶ Opinnäytteeseen käyvät lähteiksi blogit, kotisivut, wikipedia
 - ▶ Lähteitä koskevat neuvot kysytään mm. Suomi24, Vauva.fi...

Tietoperusta huolenaiheena II

- ▶ Opinnäytetöiden tiedon kriteerit voidaan rakentaa kolmella tavalla:
 - ▶ 1. *Purismi*: tavoitellaan ”tieteellistä” (eli mitä opettaja on ammoin oppinut yliopistossa sellaisena pitämään).
 - ▶ 2. *Kaikki käy*: nettinatiivit opiskelijat osaavat kyllä tietää ja päättää. Plagioidakin saa, jos ei joudu tyhmästi kiinni.
 - ▶ 3. *Malli Sisyfos*: tiedon kriteerien sekä käytäntö-teoria-suhteiden aktiivinen ja jatkuva työstö (useat toimijat).
- ▶ Johtoa (keskustoimintaa) ei kiinnosta, koska tärkeintä on tuottaa määrällistä tulosta tutkintojen muodossa eli rahaa.

Tietoperusta huolenaiheena III: Sisyfoksen tie on meidänkin tiemme

Meidän jengiin saa
liittyä mukaan...

- ▶ Edustamme (Erja, Ilkka, Jarmo ja Juha) näkemystä, jonka mukaan ammattikorkeakoulun on työstettävä jatkuvasti ja paikallisesti tietokäsityksiään ja niiden etiikkaa - pitkälti kyse on teorian ja käytännön suhteiden käsittelystä.
- ▶ Toimijoita: opiskelijat, ohjaajat, kumppanit, kirjasto, IT, T&K&I, johto, amk-instituutio, tutkimusyhteisöt, netti.
- ▶ Tietokäsitysten artikulointi on osa ammattikorkeakoulun korkeakoulumaisuuden luomista ja säilyttämistä.
- ▶ Artikulointitarvetta ei voi kuitata tietoperusta-termin kaltaisilla amk-maisilla väistöliikkeillä vaan se on jatkuva.

Albert Camus'n mukaan Sisyfos on onnellinen *palatessaan* karanneen kivensä luokse yhä uudelleen. Sisyfos tarvitsee kivensä ja kivi Sisyfoksen.

(Camus, Albert: Sisyfoksen myytti, kokoelmassa *Esseitä*, Otava 1962, suomentanut Leena Löfstedt)

Ammattikorkeakoulun Sisyfoksen kivi ovat kysymykset koulutusalojen yhteisistä ja erityisistä ammatillisen tiedon ominaisuuksista ja etiikasta verrattuna arkitietoon ja tieteelliseen tietoon.

Lähteet

Camus, A (1962) Sisäfyksen myytti, Esseitä, s. 102-107, Helsinki, Otava.

Engeström, Y (2004) Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittäminen työssä, Tampere, Vastapaino.

Hyttinen H (1999) Gerontologisen hoitotyön tietoperusta : hoitotyön toimijoiden arvio gerontologisessa hoitotyössä tarpeellisesta tietoperustasta lähitulevaisuudessa. Väitöskirja, Oulun yliopisto.

Kämäräinen, J (2013) Miksi tietoperusta kiinnostaisi kirjastoja? Signum 3/2013.

Kämäräinen J & Saarti J (2014) Library Professionals' and partners' implicit principle of non-interference and writing-related interventions. QQML e-journal (4): 899-908.

Mayr E (1982) The Growth of Biological Thought: Diversity, Evolution and Inheritance. Cambridge (MA), Harvard University Press.

Moore E (2010) Plagiointia Suomen korkeakouluissa? Kever-Osaaja 1(2): 1-11.

Moore E (2014) Accuracy of referencing and patterns of plagiarism in electronically published theses. International Journal for Educational Integrity 10(1): 42-55.

Mönkkönen, I (2008) Kolme kertomusta opiskelupaikan valinnasta : semioottinen analyysi ammattikorkeakoulun opiskelijaksi hakeutumisesta. Pro gradu -tutkielma, viestintä, Helsingin yliopisto.

Opinnäytetyön laadun tekijät ammattikorkeakoulussa: suosituksia opinnäytetyötä ohjaaville. (2006) Oulu, Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Opetusministeriö.

Porra J (1999) Colonial systems. Information Systems Research 10(1): 38-69.

Väitöstutkimuksia ammattikorkeakoulun opinnäytetyöstä

Frilander-Paavilainen, Eeva-Liisa (2005). *Opinnäytetyö asiantuntijuuden kehittäjänä ammattikorkeakoulussa.*

Julkunen, Jorma (2002). *Vieras ja oma teksti kohtaavat insinööriyössä.*

Heinonen, Jarmo (2006). *Suomalaisten tiede- ja ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt ohjaajien silmin.*

Leinonen, Rauni (2012). *Ammattikorkeakoulupedagogiikan kehittäminen : opiskeluorientaatiot ja opinnäytetyön vertaistilanteet opiskelijoiden asiantuntijuuden kehittämisen tukena.*

Rissanen, Riitta (2003). *Työelämälähtöinen opinnäytetyö oppimisen kontekstina : fenomenografisia näkökulmia tradenomin opinnäytetyöhön.*

Vuorijärvi, Aino (2013). *Tekstilaji ja yhteisö: ammattikorkeakoulun opinnäytetyön diskussio tekstinä.*